
Sınır İllerindeki (Gaziantep, Hatay ve Şanlıurfa) Suriyeli Sığınmacıların Sosyal, Ekonomik ve Nüfus Yapıları°

Mehmet Emin SÖNMEZ*

Uğurcan AYIK**

Özet

Göçler, insanların gerek toplumsal ve ekonomik gerekse de politik sebeplerle yerleşim alanlarından ayrılıp, başka coğrafyalara gerçekleştirdikleri mekânsal yer değiştirme sürecidir. Bu yer değiştirme süreçlerinin güncel ve küresel çaptaki tetikleyicilerinden birini Mart 2011’de Suriye’de başlayan ve kısa sürede komşu ülkeler başta olmak üzere birçok Avrupa ülkesini etkileyen olaylar oluşturmaktadır. Kitlesel gösterilerle başlayan muhalif hareketler, Suriye’de bir süre sonra silahlı çatışmaya dönüşmüştür. Bu çatışma süreçlerinden etkilenen nüfus grupları başta Türkiye, Lübnan, Ürdün, Irak ve Mısır olmak üzere birçok ülkeye göç etmeye başlamış, hızla gelen göçmen nüfus karşısında bu ülkelerde toplumsal ve ekonomik birçok sorun belirmeye başlamıştır. Bu çalışmada Türkiye’nin Suriye’ye coğrafi yakınlığı sebebiyle göç süreçlerinden en fazla etkilenen sınır illerinden olan Gaziantep, Hatay ve Şanlıurfa incelenmiştir. Çalışmada Suriyeli sığınmacıların Türkiye’deki mekânsal dağılışı, Türkiye’deki Suriyeli nüfus gruplarının yapısı, ayrıca Gaziantep, Hatay ve Şanlıurfa’daki Suriyeli nüfus gruplarının yapısı ve dağılışı analiz edilmiştir. Veriler çalışma kapsamında tasnif edilerek, SPSS adlı istatistik programında analiz edilmiş ve betimsel istatistik kapsamında anlamlı hale getirilmiştir. Çalışmanın bulgularına göre 0-18 yaş grubunda olan Suriyeli sığınmacıların sayıca fazla olmasından kaynaklı olarak çalışan nüfusun az olduğu, fakat çalışan nüfusun %70’inden fazlasının iş bulabildiği, bu anlamda Suriyeli sığınmacıların sınır illerinde iş bulma anlamında sıkıntı yaşamadıkları tespit edilmiştir. Bununla paralel olarak ailelerin ortalama kazançlarının 1210 TL gibi insani geçim şartlarının çok altında olduğu, bu durumun Suriyeli aileleri çocuk işçilik gibi gayri insani çözüm yolları bulmaya ittiği tespit edilmiştir. Ayrıca Suriyelilerin %56’sının geri dönmeyi düşünmediği de tespit edilmiştir. Çalışmanın temel öngörülerinde Suriyeli sığınmacıların Türkiye’de kalıcı hale gelmeyi daha fazla benimsemelerinden kaynaklı olarak ileriki yıllarda savaş bitse bile ülkelerine dönme isteklerinin azalacağı tespit edilmiştir. Bu kalıcı olma durumunun devleti Suriyeli sığınmacılara yönelik sürdürülebilir politika arayışlarına iteceği tahmin edilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Suriyeliler, SPSS, Göç, Sığınmacı.

° Anket çalışmasına katılarak bizlere yardımcı olan Gaziantep Üniversitesi Coğrafya Bölümü 2019 yılı mezunlarından Mehmet Emin BİNZET, Mehmet BİLEN, İbrahim GASSALOĞLU, Hümeysra KALIN, Melike ÖZPOLAT, Celal YİĞİT, Halil İbrahim ATALAR, Öykü HOLDUR, Emircan KALDIK ve Feyyaz ABAY’a çok teşekkür ediyoruz.

* Prof.Dr., Gaziantep Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü, e-mail: eminsonmez@gantep.edu.tr

** Dr. Öğretim Üyesi, Gaziantep Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü, e-mail: ugurcanayik@gantep.edu.tr

---

Social, Economic and Demographics Structures of Syrian Refugees in Border Provinces (Gaziantep, Hatay and Sanliurfa)

Abstract

Migration is the process of spatial replacement of people who leave their settlements due to social, economic or political reasons and move to other geographical locations. One of the most recent and global triggers of such replacement processes is constituted by actions that started in Syria in March 2011 soon affecting many European countries, especially neighbouring countries. Opposition movements that started with mass demonstrations turned into an armed conflict after a while in Syria. Affected population groups started moving to several countries mainly including Turkey, Lebanon, Jordan, Iraq and Egypt. As a result, the mentioned countries began to face many social and economic problems. This paper takes a closer look at three Turkish cities affected from such movements the most because of their location along the Syrian border, which are Gaziantep, Hatay and Sanliurfa. It sheds light onto the distribution pattern of Syrian refugees across Turkish provinces, the demographic structure of the Syrian population in Turkey, and lastly both demographic structure and distribution patterns of Syrian refugee groups in Gaziantep, Sanliurfa and Hatay. The data were first classified and then analyzed with SPSS, translated into meaningful lots of information through descriptive statistics. It was found out that the number of Syrian refugees aged 0-18 is high so the proportion of working-age persons is low. However, more than 70% of working-age can get a job. It means that Syrian refugees in border cities do not have trouble finding jobs. Yet the average income of families is found to be around 1210 TL, well below the subsistence level. This implies that Syrian families are pushed to find inhumane solutions for living such as child labour. It was also found that 56% of the surveyed Syrians do not intend to return to their home country. The main inference in our study is that Syrian refugees are more apt to settle in Turkey than going back home so their willingness to return to their home country will decrease even if the war in Syria comes to an end in the future. It is thus suggested that the Turkish state will have to seek sustainable policies about Syrian refugees.

Key Words: Syrians, SPSS, Migration, Asylum Seeker.

Giriş

Günümüz dünyasında küresel boyutta sorun teşkil eden birçok konu varsa da bunların başında uluslararası göçler gelmektedir. Gerçekten de günümüzde yaklaşık 70 milyon insan sığınmacı konumundadır. Bunların 25,4 milyonu ise savaşlar nedeniyle yer değiştirmek zorunda kalmıştır (UNHCR, 2019). Yani göçlerin yaklaşık % 40'ı ekonomik olmaktan öte zorunluluktan kaynaklanmıştır. Özellikle sığınmacı sayının fazlalığı farklı ülkelerin tercih edilmesini ve sığınmacıların çok çeşitli ülkelere göç etmesini bir nevi zorunlu kılmıştır. Gelişen ulaşım imkânlarıyla beraber göçmenlerin çok uzun mesafeleri katedebilmesi mümkün hale gelmiştir. Son yıllarda uluslararası göçlerin hız kazanması, bu göçlerin küresel ölçekteki etkisini de arttırmıştır (Arango, 2000, s. 291). Bu durum başta entegrasyon, toplumsal çatışma ve işsizlik olmak üzere birçok problemi de beraberinde getirmiştir (Dimitrov ve Angelov, 2017). Özellikle belirli ülkelere yapılan yoğun göçler bu tür sorunları krize dönüştürmüştür (Gehrsitz ve Ungerer, 2018, s. 15) Böylece uluslararası göçler dünya genelini etkileyen önemli bir küresel sorun haline almıştır. Bu durum özellikle gelişmiş ülkelerin göçmenlere karşı yeni politikalar geliştirmesine neden olmuştur. Ülkelerin yoğun göçler karşısında iyi politika geliştirebilmesi ise ancak sosyal, kültürel, ekonomik ve eğitim düzeyi gibi göçmenlerin nüfus özelliklerine yönelik iyi bir veri tabanı oluşturması ile mümkündür (de Haas, et al., 2018, s. 7).

Göç hareketleri ve bu hareketler sonucunda oluşan sığınmacı nüfusun en kitlesel şekilde hareketlendiği süreç Mart 2011’de Suriye’de gerçekleşmiştir. Arap Baharı dalgasıyla gerçekleşen olaylar silsilesi Suriye’de ilk etapta muhalif gösteriler şeklinde belirmiş, daha sonraki süreçte ise silahlı birtakım çatışmalara evrilmiştir. Çatışmalı ortamın hem kent mekânına hem de kırsal alana yayılması Suriye’den birçok insanın komşu ülkelere sığınmacı olarak göç etmesine sebebiyet vermiştir.

Göç hareketleri yapısı gereği ilk etapta kısa mesafeli hareketler olarak belirginleşme eğilimindedirler. Ravenstein “*The Laws of Migration*” adlı eserinde bu anlamda göç hareketlerinin temel karakteristiğini ortaya koyarken, ilk vurguladığı husus göçlerin kısa mesafelerde gerçekleşme eğilimidir. Bu durumun evrensel yer değişim süreçlerini doğurduğunu, göç eden bu nüfusun absorbe edilmesinde büyük ticaret ve sanayi merkezlerinin önemli bir rol oynadığını vurgulamaktadır (Ravenstein, 1885, s. 198). Buradan hareketle Suriye’den gerçekleşen göç hareketlerinin iki temel karakteristiği vardır. Bunlardan birincisi Suriye’ye coğrafi yakınlığı sebebiyle Türkiye, Ürdün, Lübnan gibi ülkeler göç hareketlerine en fazla maruz kalan ülkelerdir. İkincisi ise özellikle Türkiye’de Suriye’ye yakınlığı sebebiyle sınır illerine göç etme eğilimlerinin fazlalığıdır. Bu durum, ağırlıklı Suriye ile olan ticaret bağının korunmak istenmesinden, ailevi bağlara kadar birçok etkenden kaynaklanmaktadır.

2011 yılından itibaren etkisini arttırarak devam eden göç hareketlerinin etkisiyle artan sığınmacı nüfus ilgili çalışmalarda birçok farklı yönleriyle incelenmiştir. Fakat makro ölçekte bakıldığında yapılan çalışmalarda ortak bazı noktalar mevcuttur. Türkiye’de sayıları hızla artan Suriyeli sığınmacılara yönelik yapılan çalışmalardaki ilk göze çarpan detay, Suriyeli sığınmacıların sayısıdır. Yapılan birçok çalışma (Boyras, 2015; İncili ve Akdemir, 2016; Sönmez ve Adıgüzel, 2017; Harunoğulları, Hatunoğlu, Polat, ve Kılıç, 2018) farklı dönemde Suriyeli sığınmacılara dair farklı rakamlar vermektedir. Bu rakamlar 1.5 milyondan 3.5 milyona kadar değişebilmektedir. Fakat çalışmaların ortak sonuçları 2011 yılından bugüne Türkiye’ye gelen Suriyeli sığınmacı sayısında radikal artışlar olduğu yönündedir.

Suriyeli sığınmacılara dair yapılan çalışmalardaki ortak paydalardan ikinci bir husus gelen göçmen nüfusun sosyo-kültürel ve ekonomik özellikleriyle ilgilidir. Özellikle Suriyelilerin yöre ekonomilerine etkileri, kira fiyatlarında yaşanan artışlar (Sönmez ve Adıgüzel, 2017; Harunoğulları, Hatunoğlu, Polat, ve Kılıç, 2018; Sandal, Hançerkıran, ve Tıraş, 2016), hukuksal durumları (Sandal, Hançerkıran, ve Tıraş, 2016), gelecek ile ilgili kaygıları ve mekânsal yer seçim tercihleri (Boyras, 2015; Sandal, Hançerkıran, ve Tıraş, 2016) bu alanda yapılan çalışmalarda sıklıkla sorgulanan hususlar arasındadır. Son yıllardaki çalışmalarda dikkat çeken araştırma sorularından biri savaş sonrası Suriyelilerin ülkelerine dönme eğilimleridir. Çeşitli zaman dilimlerinde farklı bölgelerde yaşayan Suriyeli sığınmacılarla yapılan çalışmalarda Suriyelilerin Türkiye’de kalma eğilimlerine dair farklı oranlarla karşılaşmak mümkündür. Paksoy , (2013)’de Suriyeye dönmek isteyenlerin toplam oranını %73,2 olarak verirken, İncili & Akdemir, (2016)’da bu oranın %60’a gerilediği görülmektedir. Yıldız, (2017)’de ise Suriye’ye dönmek isteyenlerin oranının %66 olduğu görülmektedir. Bu çalışmada ise Suriye’ye dönmek isteyenlerin oranının %44 olduğu tespit edilmiştir. Her ne kadar Suriyeli sığınmacıların Türkiye’de kalma durumlarını kategorik bir sınıflandırmaya tutmak doğru olmasa da, yıllar geçtikçe Türkiye’ye alışma durumları ve Suriye’de savaşın

sürmesi, Suriyeli sığınmacıların Türkiye’de daha fazla kalıcı olma ihtimallerini arttırdığı anlaşılmaktadır. Suriyeli sığınmacıların işgücü profilleri ile işgücüne katılımında yaşadıkları sorunlarla ilgili çalışmalar da yapılmıştır. Yapılan bir çalışmaya göre Suriyeli sığınmacıların genelde hizmet ve inşaat sektörlerinde çalıştıkları belirlenmiştir. Bu durumun ise sığınmacıların kalifiye olmamalarından ve iletişimde yaşadıkları sorunlardan kaynaklı olduğuna dikkate çekilmiştir (Sönmez & Mete, 2015).

Suriyeli sığınmacıların Türkiye ekonomisine etkileri ile ilgili de birçok çalışmaya rastlamak mümkündür. Yapılan bir çalışmada Suriyeli göçmenlerin Türkiye’ye toplam ekonomik maliyeti 2011-2017 yılları arasında barınma, idame-iaşe, eğitim, sağlık masrafları toplam 20.882.552.257 TL olarak hesaplanmıştır (Karabulut & Açak, 2018, s. 142). 2017 yılında Başbakan Yardımcısı Recep Akdağ ise Suriyeli sığınmacılara yapılan toplam masrafın 30 milyar 285 milyon 573 bin dolar olduğunu açıklamıştı (Anadolu Ajansı, 2020). Cumhurbaşkanı Yardımcısı Fuat Oktay’ın 26.11.2019’da verdiği demeçte, Suriyeli sığınmacılara yönelik hizmetler için 8,5 yılda yapılan harcamaların 40 milyar doları aştığı belirtilmiştir (Hürriyet, 2019).

Materyal ve Metot

Çalışmada büyük ölçüde Göç İdaresinin kayıt altına aldığı resmi verilerden ve sahada yapılan anketlerden faydalanılmıştır. Sığınmacıların nüfus piramidi, Türkiye ile sınır illerindeki nüfus sayıları ve oranları ile geleceğe yönelik nüfus projeksiyonlarının belirlenmesinde Göç İdaresinin verilerinden faydalanılmıştır. Bunun yanında bu veriler ile ilgili yorumlar için (Mülteciler Derneği, 2020; UNHCR, 2019) gibi resmi ve gönüllü derneklerin verilerinden de faydalanılmıştır. Buralardan elde edilen veriler bir yandan Coğrafi Bilgi Sistemleri vasıtasıyla haritalara aktarılırken diğer taraftan Microsoft Excel programı vasıtasıyla hem nüfus piramidi oluşturulmuş hem de En Küçük Kareler Yöntemi kullanılarak Türkiye’deki Suriyeli sığınmacıların ileriye yönelik nüfus projeksiyonu oluşturulmuştur.

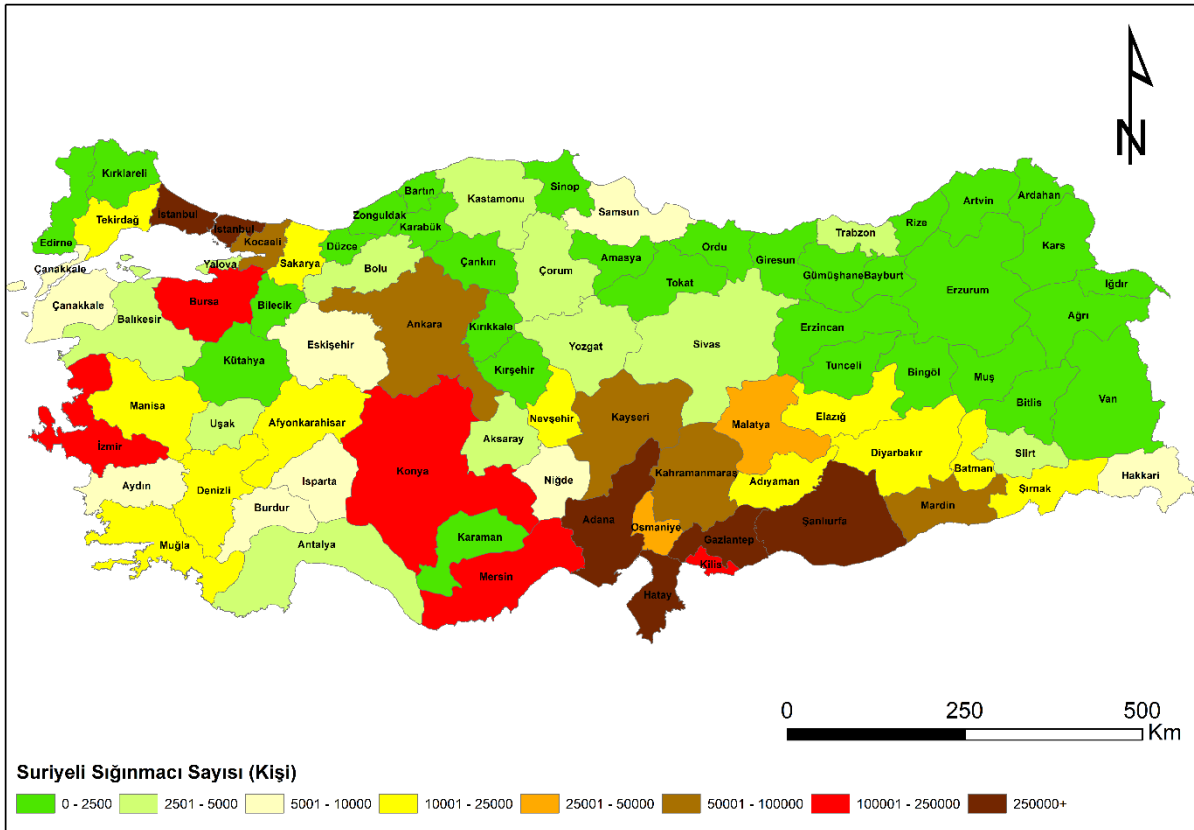
Çalışmada özel bulguların elde edilmesi için alanda anket çalışması yapılmıştır. Gaziantep, Şanlıurfa ve Hatay illerinde (öğrencilerimizin desteği ile) üç bine yakın anket yapılmıştır. Bu anketler SPSS programında değerlendirilmiş ve sonuçlarına özel bulgular kısmında detaylıca yer verilmiştir.

Suriyeli Sığınmacıların Türkiye’deki Dağılışı

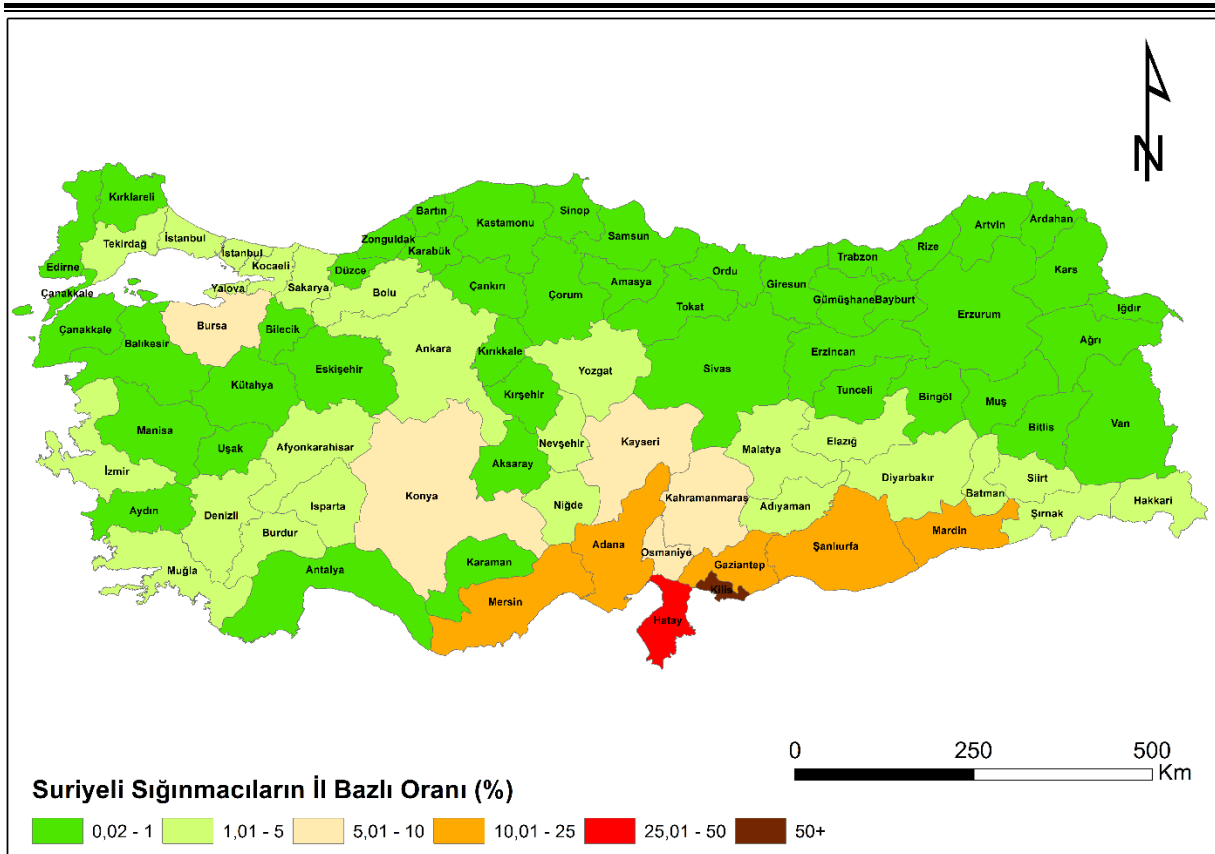
2020 Kasım ayı verilerine göre Türkiye’de 3.638.288 Suriyeli sığınmacı yaşamaktadır (T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2020). Bu sığınmacıların 1.957.086’sı erkek iken, yaklaşık 1.681.202’si ise kadındır. Sığınmacılar özellikle Suriye sınırındaki Hatay, Kilis, Gaziantep ve Şanlıurfa gibi şehirler ile İstanbul, Bursa, İzmir, Adana, Konya ve Mersin gibi büyük metropollerde yoğunlaşmıştır. İstanbul, Hatay, Gaziantep ve Şanlıurfa sayısal olarak sığınmacıların en fazla yaşadıkları illerdir. Türkiye’deki Suriyeli sığınmacıların % 50’den fazlası (1.823.432) bu dört şehirde yaşamaktadır. Bu şehirleri ise Adana, İzmir, Bursa, Mersin, Konya, Ankara, Kocaeli, Kilis, Mardin ve Kahramanmaraş gibi iller izlemektedir. Buna karşılık özellikle Türkiye’nin Doğu Anadolu, İç Anadolu (Konya ve Ankara hariç) Karadeniz bölgeleri

ile İç Batı Anadolu, Antalya ve çevresi, Göller Yöresi ve Marmara bölgesinin batı kesimleri sığınmacıların sayısal olarak az oldukları alanlardır (Şekil 1).

Suriyeli sığınmacıların illerin nüfusuna oranına baktığımızda ise haritanın büyük ölçüde değişiklik gösterdiğini söyleyebiliriz. Özellikle metropollerdeki nüfusun fazlalığı Suriyeli sığınmacıların oransal dağılımı üzerinde etkili olmaktadır. Buna karşılık Suriye sınırında yer alan illerde yoğunluk oldukça yüksektir. Bu durum ise hem bu illere yoğun Suriyeli göçmenin yerleşmesi hem de bu illerin nüfuslarının çok yüksek olmaması ile ilişkilidir. Nitekim Suriyeli sığınmacı nüfusunun oransal olarak en yüksek olduğu il % 76,5 ile Kilis'tir. Bu durum Kilis nüfusunun düşük olması ile ilişkili olduğu gibi sığınmacıların başka illere geçiş için ilk yerleşilen alanlardan biri olarak tercih etmeleriyle de alakalıdır. Bu ili nüfusunun yaklaşık % 26,7'i Suriyeli sığınmacının oluşturduğu Hatay takip etmektedir. Bu illeri % 21,8 ile Gaziantep ve 20,28 ile Şanlıurfa takip etmektedir. Mardin, Adana ve Mersin'de Suriyeli nüfusun toplam nüfusa oranı %10 ile %12 arasında değişmektedir (Şekil 2).

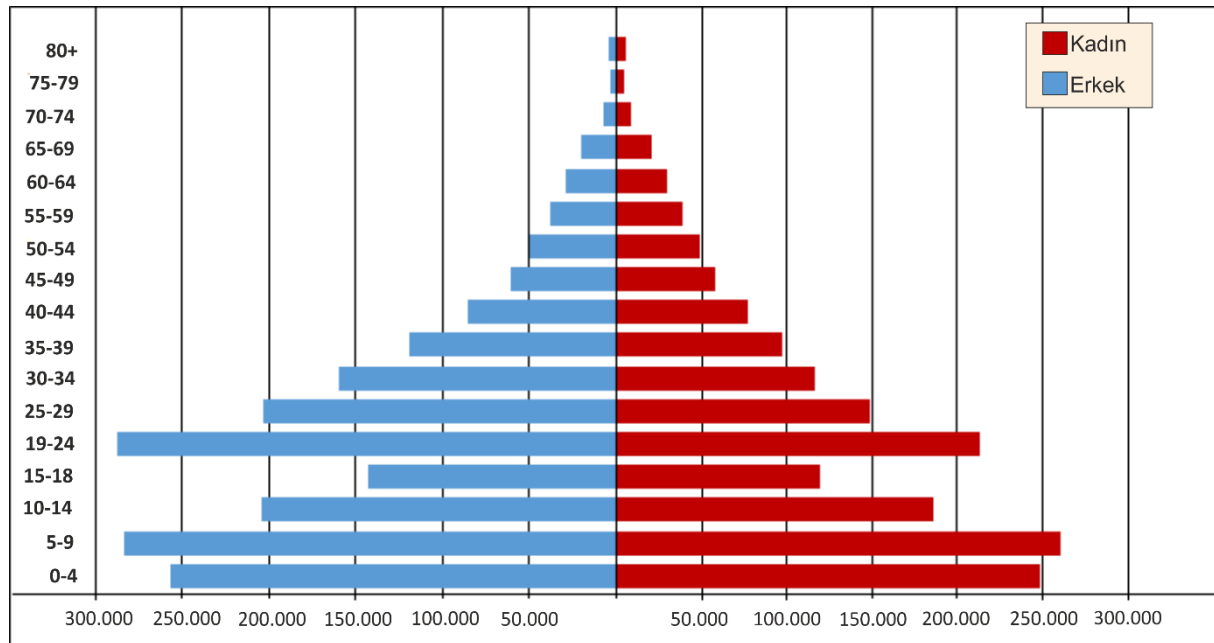
Şekil 1. 2020 yılında Suriyeli sığınmacıların Türkiye'deki sayısal dağılışı (kişi).

Şekil 2. 2020 yılında Türkiye’deki Suriyeli sığınmacıların il nüfuslarına göre oransal dağılışı (%).

Suriyeli sığınmacıların sayısal olarak mekânsal dağılışı büyük ölçüde kentlerin konumu, sosyal, kültürel ve ekonomik özellikleri ile ilişkilidir. Örneğin Gaziantep, Hatay, Şanlıurfa, Kilis ve Mardin gibi şehirlerde sığınmacıların yoğun olması büyük ölçüde Türkiye’ye giriş noktalarında yer almalarıyla alakalıdır. Özellikle Suriye ile bağlantılarını koparmama isteği sınır illerini daha cazip hale getirmektedir. Nitekim sığınmacıların % 23’ü Türkiye’ye geldikten sonra Suriye’ye giriş-çıkış yapmıştır (AFAD, 2017, s. 9). Tabi ki bu illerin tercih edilmesi sadece konum ile ilişkili değildir. Bu illere geçiş yapan Suriyeli sığınmacılar uygun yaşam imkânları bulduklarında burayı öncelikle tercih etmektedir. Çünkü sığınmacıların büyük bir kısmı aynı zamanda Suriye’de yaşayan akrabaları, mal ve mülkleri ile de bağlarını koparmayı istememektedir. Ayrıca sınır bölgelerinde yaşayan birçok sığınmacının bu illerde akrabalarının bulunması da başka bir tercih sebebidir. Bu durum kendilerini daha güvende hissetmelerini ve aynı zamanda bu akrabalar vasıtasıyla iş bulma imkânlarını da arttırmaktadır. Bu illerin tercih edilmesinde diğer bir neden ise kültürel yakınlıktır. Örneğin Hatay ve Mardin’de Türk vatandaşlarının bir kısmının Arapça bilmesi ya da diğer sınır illerinde olduğu gibi benzer yeme içme kültürüne sahip olmaları sığınmacılar için ayrı bir kolaylık da sağlamaktadır. İstanbul, İzmir, Bursa gibi metropoller ise iş imkânlarının fazlalığı başta olmak üzere diğer sosyal ve kültürel imkânları nedeniyle sığınmacılar için cazip olmaktadır. Özellikle iş imkânlarının fazlalığı sığınmacıların bu kentleri tercih etmelerindeki en önemli etkidir. Nitekim Tekirdağ, Manisa, Sakarya ve Denizli gibi kentlerde iş imkânlarının daha fazla olması sığınmacıların bu şehirleri tercih etmelerinde etkili olmuştur.

Kayıt altına alınmış olan Suriyeli sığınmacıların nüfus verileri kullanılarak nüfus piramidi de oluşturulmuştur (Şekil 3). Piramitteki 19-24 yaş grubunu gösteren basamak çıkarıldığında yüksek doğum ve ölümlerin gerçekleştiği tipik bir geri kalmış ülke profili gösterdiğini söyleyebiliriz. Nitekim 0-4 yaş grubundaki nüfusun artış eğiliminde olması bu durumun ileriki yıllarda da devam edeceğine işaret etmektedir. Gerçekten de Suriye iç savaşının başladığı 2011 senesinin hemen öncesindeki döneme denk gelen ve o dönemde kabaca 0-4 yaş grubunu gösteren bugünkü 10-14 yaş grubundaki nüfusun miktarı günümüzdeki 0-4 yaş grubundan oldukça düşüktür. Bu durum sığınmacıların Türkiye'ye geldikten sonra doğum oranlarda ciddi bir artış meydana geldiğini göstermektedir. Özellikle son dört yıldaki artış miktarı göz önüne alındığında Suriyeli sığınmacılarda gün geçtikçe doğum oranlarında daha yüksek bir artış olması beklenmektedir.

Şekil 3. Türkiye'deki Suriyeli sığınmacıların 2020 yılı nüfus piramidi. Kaynak: T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü

Nüfus piramidindeki verilerden hareketle yapılan analizlere göre Suriyeli sığınmacıların yıllık ortalama nüfus artış hızı % 8 civarındadır. Bu artış Türkiye ortalamasının (% 13,9) altında olmakla beraber artma eğilimi içerisindedir. Bunu Şekil 3'teki 0-4 yaş grubundaki artışta görmek mümkündür. Ayrıca sığınmacıların % 46,7'si 0-18 yaş grubundadır. Çalışabilecek durumda olan 19-59 yaş aralığındaki gruptaki nüfusun toplam içindeki oranı ise % 49,5'dir. Geriye kalan % 3,8'lik kesim ise 60+ yaş grubunda yer almaktadır. Hâlbuki 2017 yılında yapılan bir çalışmaya göre 0-18 yaş grubunda olanların oranı % 45,71'dir (Karabulut & Açıık, 2018, s. 136). Dolayısıyla sadece 3 yıllık süre zarfında Suriyeli sığınmacılar arasındaki kaba doğum hızına bağlı olarak nüfusun %1'den fazla gençleştiği görülmektedir. Bu durum nüfusun ne kadar genç ve dinamik olduğunu açıkça göstermektedir. Dolayısıyla Suriyeli nüfusun ileriki yıllarda daha yüksek bir artış hızı yakalaması muhtemeldir.

En küçük kareler yöntemi kullanılarak yapılan nüfus projeksiyonuna göre 2021 yılında Türkiye'de yaşayan Suriyeli sığınmacı nüfusun 4389600, 2026 yılında 5226500 ve 2031 yılında 6067200 olacağı tahmin edilmektedir (Tablo 1). Nüfusun hızla gençleştiği düşünüldüğünde

(Şekil 3) ileriki yıllarda yapılacak nüfus projeksiyonlarında bu oranın daha yüksek çıkması muhtemeldir. Bu nedenle yakın zamanda yapılacak yeni çalışmalarda Suriyeli sığınmacıların nüfus projeksiyonlarının ciddi değişiklik göstereceği söylenebilir.

Tablo 1. En küçük kareler yöntemine göre Suriyeli sığınmacıların ileriye yönelik nüfus projeksiyonu.

Yıllar	Suriyeli Sığınmacı Sayısı
2018	3.622.366
2021	4.389.600
2026	5.226.500
2031	6.067.200

Türkiye’de başta büyük illerde olmak üzere birçok ilde Suriyeli sığınmacı sayısı yüksek olmakla birlikte, Suriye sınırında yer alan Hatay, Kilis, Gaziantep ve Şanlıurfa sığınmacı nüfusunun toplam nüfusa oranının en yüksek olduğu iller olarak karşımıza çıkmaktadır.

Özellikle il nüfusunun düşük olduğu Kilis’te Suriyeli sığınmacıların toplam nüfusa olan oranı % 80’e yaklaşmıştır (Tablo 2). Bu durum başta demografik özellikler olmak üzere entegrasyonla ilgili birçok sosyal, kültürel ve ekonomik sorunu da beraberinde getirmiştir. Gerçekten de bir yerdeki mekânsal ayrışmayı belirleyen genel nüfus yoğunluğunun % 0-30 arasında olduğu alanlarda düşük ayrışma düzeyi, % 30-60 seviyelerinde orta seviyede bir ayrışma ve % 61’den yüksek olan alanlarda ise yüksek ayrışma düzeyine ulaşıldığı görüşü (Massey ve Denton, 1993: 20) birçok bilimsel çalışmada kabul edilmiştir. Kaldı ki bu oran belli alanlardaki yoğunlaşmayı göstermektedir. Dolayısıyla Kilis’te yaşayan sığınmacıların da genelde belli alanlarda kümelenmiş olmaları mekânsal ayrışmadan ziyade gettolaşmaya doğru evrilmiştir. Diğer sınır illerinde de sığınmacı nüfusunun toplam nüfus içindeki oranı, Kilis ili kadar yüksek olmamakla beraber bu illerde de sığınmacıların özellikle gelir düzeyi düşük, gecekondu mahallelerinde yoğunlaştığı gözlemlenmiştir. Sönmez (2016)’nın Gaziantep özelinde yaptığı çalışmada bu riskin yüksek seviyede olduğu belirlenmiştir.

Tablo 2. 2020 yılında sınır illerindeki Suriyeli sığınmacıların nüfus içindeki miktarı ve oransal dağılışı.

	İl Nüfusu	Suriyeli Sığınmacı Sayısı	Sığınmacı Oranı (%)
Hatay	1.628.894	435.427	26,73
Kilis	142.490	109.060	76,54
Gaziantep	2.069.364	451.652	21,83
Şanlıurfa	2.073.614	420.593	20,28

Yukarıdaki veriler dikkate alındığında Türkiye’nin sınır kentlerinde bulunan Suriyeli sığınmacı sayısı ve oranının ciddi boyutlarda olduğu görülmektedir. Bu durumun günümüzde aşılabilir görünen belirli problemlere sebebiyet verdiği düşünülse de uzun vadede çözümlü imkânsız sorunlar yaratacağı unutulmamalıdır.

Özel Bulgular

Toplam 2.986 ailenin verilerine ulaşılmıştır. SPSS ortamında yapılan frekans analizine göre anketlerin doğruluk oranı %98,9'dur. Ailelerin % 52,1'i Gaziantep, % 27,3'ü Hatay ve % 20,6'sı Şanlıurfa'da yaşamaktadır. Bu ailelerdeki nüfusun 2.204'ü 0-6 yaş grubunda iken, 3.962'si 7-17 yaş grubundadır. Nüfusun büyük çoğunluğunu oluşturan 18-60 yaş grubundakilerin miktarı ise 9.752'dir. 60 yaş üzeri nüfusun miktarı ise oldukça düşük olup 663 kişidir. Bu verilerin toplandığı 2018 yılının başında 2.986 hanede toplamda 447kadın ise hamiledir. Bunların bu yıl içinde doğum yapacakları düşünüldüğünde nüfusun yılda yaklaşık en az % 3 oranında artacağını söylemek mümkündür. Bu hanelerdeki toplam nüfus miktarı 16.505'tir. Buna göre ortalama hane büyüklüğü 5,52'dir. Ailelerin bir kısmı geniş aile tipinde olduğu gibi zorunlu olarak aynı evi paylaşmaktadır. Nitekim hanelerin yaklaşık % 3'ünde 2 veya 3 aile beraber oturmaktadır. Bu ise toplam hanelerin yaklaşık % 3'nün en az iki aileli olduğunu göstermektedir. Türkiye'de yaklaşık 3 milyon 622 bin sığınmacı olduğu kabul edilirse Türkiye'de yaklaşık olarak 650 bin Suriyeli hane olduğu anlamına gelmektedir.

Anketlerden elde edilen sonuçlara göre ailelerde çalışabilecek toplam kişi sayısı 3.728 kişidir. Bu toplam nüfusun yaklaşık % 23'üne denk düşmektedir. Çalışabilecek kişi oranının düşük olmasının sebebi sığınmacılar arasındaki 0-18 yaş grubundaki nüfusun toplam nüfusun yaklaşık yarısını oluşturması ile ilişkilidir. Nitekim AFAD (2018) raporuna göre Suriyeli sığınmacıların % 31'i 0-12 yaş grubundaki çocuklardan oluşmaktadır (AFAD, 2017, s. 9). Fakat toplam çalışanların sayısı 2.687'dir. Buna göre çalışabilecek olan nüfusun yaklaşık % 72'si yani çok büyük bir kısmı çalışmaktadır. Bu durum sığınmacıların çalışmalarında önemli bir engel olmadığını da göstermektedir. Anketlerin fazlalığı nedeniyle bu veriyi aslında Türkiye genelinde de kabul etmek mümkündür. Aylık toplam gelir düzeyinde baktığımızda ise özellikle 750-1500 TL aralığında kazanç düzeyinin ön plana çıktığını görmekteyiz. Ailelerin anketlerde beyan ettiği toplam tutar baz alındığında ortalama aylık toplam kazanç 1.210 TL civarındadır. Bu rakam çok düşük olup ortalama 6 kişi civarında olan bir aileyi geçindirmekten uzaktır. Nitekim yapılan anketlere göre 2.986 ailenin sadece % 27'si (816 aile) geçimlerini kazançlarıyla sağlayabildiğini belirtmiştir. Geriye kalan % 73'lük kesimin kazançları ise ailelerinin ihtiyaçlarını karşılamaya yetmemektedir. Bu nedenle bazı aileler çocuklarını çalıştırma veya çöp toplama gibi farklı yolları denemektedir. Ailenin dışarıya borçlu olma durumu ise kazançla zıtlık göstermektedir. Yalnızca 242 aile yani toplamın % 8'i dışarı borçlu olduğunu, % 82'si ise borçlarının olmadığını belirtmiştir. Borçlu olanların ise % 84'ü akrabaya borçlandıklarını, % 10'u arkadaşlarına ve geriye kalan % 6'sı ise bakkal ve benzeri yerlere borçlu olduklarını belirtmiştir. Borçlu olan ailelerin çoğu ise (% 67) 1.000 TL'den daha düşük, % 18'i 1.000-2.000 TL aralığında, geriye kalanların % 12'si 2.000-10.000 TL aralığında ve sadece % 3'ü 10 bin TL'den daha yüksek borçlara sahiptir. Ailelerin % 11'i herhangi bir yardım kuruluşundan destek görürken % 89'u herhangi bir yardım kuruluşundan destek görmemektedir. Ailelerin % 94'ü yardıma ihtiyaçları olduğu belirtirken sadece % 6'sı yardıma ihtiyaçları olmadığını ifade etmiştir.

Sığınmacıların bu üç ilde barındıkları mekânlar da sorulmuştur. Buna göre % 67'si müstakil evde yaşarken, % 26'sı apartman dairesinde, geriye kalan % 7'lik kesim ise depo ve dükkân gibi mekânlarda yaşamaktadır. Yaşadıkları meskenden gayet memnun olanların oranı

% 51 civarında iken, % 12'si kesinlikle memnun değil ve geriye kalan % 37'lik kesim ise idare ettiklerini belirtmiştir. Türkiye'deki kentlerin fizyonomik özellikleri göz önüne alındığında kenar mahalleler daha çok müstakil veya çift katlı evler ile dükkân ve depo gibi yapılardan, buna karşılık orta ve üst gelirli mahalleler ise büyük ölçüde apartmanlardan meydana gelmektedir. Bu nedenle müstakil ev, depo ve dükkân gibi alanlarda yaşayan sığınmacıların dar gelirli, apartman dairesinde oturanların ise orta ve üst gelirli olduklarını söylemek mümkündür.

Ailelerin sadece % 5'i 6 ay içerisinde Suriye'ye dönmeye kesin istekli iken, % 56'sı dönmeye niyetlerinin olmadığını ve % 41 ise bu konuda kararsız olduğunu belirtmiştir. Hâlbuki 2015'te Gaziantep özelinde yapılan bir çalışmaya göre Suriyeli sığınmacıların % 66'sı (Sönmez, 2015, s. 12) geri dönmeye isteklidir. Bu durum sığınmacıların Türkiye'ye uyum sağlamaya, ekonomik anlamda kendine yeterli hale gelmeye başladığına işaret eder. Dolayısıyla bu verilere bakıldığında, yıllar geçtikçe Suriyeli sığınmacıların Suriye'ye geri dönme isteklerinin azaldığı görülmektedir. Türkiye'de daha uzun süre kalacakları veya geri dönmeyecekleri görülmektedir. Bu durum Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin Suriyeli sığınmacılarla beraber yaşama kültürünü geliştirecek, nüfusun yapısal özelliklerine göre bir planlama yapılmasını zorunlu kılmaktadır.

Sonuç ve Tartışma

Türkiye'nin sınır illerinden Gaziantep, Şanlıurfa ve Hatay'da yapılan anket sonuçlarından alınan örnekler dikkate alındığında, Suriyeli sığınmacıların çalışabilecek yaşta olanlarının yaklaşık % 72'sinin çalıştığı görülmektedir. Bu durum sığınmacıların çalışmalarında önemli bir engel olmadığını ve çalışmaya da istekli olduklarını göstermektedir. Dolayısıyla sığınmacılara özellikle kalifiye eleman olarak çalışabilecekleri alanlarda kurs ve eğitimler verilmesi gerekmektedir. Nüfusun hem genç ve dinamik hem de çalışma isteğinin olması Türkiye'ye ekonomik açıdan kazanç sağlayacaktır.

Sığınmacıların büyük kısmı kazançlarının yetersiz olduğundan dolayı geçim sıkıntısı yaşadıklarından şikâyet etmektedir. Bu durumun çözümü için öncelikle kalifiye olmayan işçilerin emeklerinin karşılığı olan ücretleri almaları sağlanmalıdır. Bunun yanında sığınmacılara yönelik olarak özellikle tarım ve hayvancılık ile ilgili projeler geliştirilmelidir. Başta Afrin, Cerablus, El-Bab ve Barış Pınarı Harekât bölgesindeki alanlar ile Türkiye'de Milli Emlak tarafından kiralanarak araziler bu projeleri hayata geçirmek için kullanılabilir uygun alanlar olarak görülmektedir.

Sığınmacıların yaşadıkları mekânlar göz önünde bulundurulduğunda bunların büyük kısmının kenar mahallelerde yaşadıkları görülmektedir. Yoksulluk ve suç oranının yüksek olduğu bu alanlarda, sığınmacıların yoğun yaşıyor olması mekânsal ayrışma başta olmak üzere birçok illegal oluşumun meydana gelmesine zemin hazırlamaktadır. Dolayısıyla sığınmacıların mahallelere göre yoğunlukları tespit edilmeli ve mahallelerdeki sığınmacı nüfus yoğunluğu belli oranlarda tutularak "Gettolaşma" gerçekleşmeden önüne geçilmelidir.

Suriyeli sığınmacı aileler genelinde Suriye'ye geri dönme eğiliminin gün geçtikçe azaldığı görülmektedir. Dolayısıyla Türkiye'nin Suriyeli sığınmacıları dönmeyecekmiş gibi kabul

---

etmesi ve buna göre bir “Toplumsal Entegrasyon” ya da “Birlikte Yaşam” sloganıyla projeler üretmesi ve bunu hayata uygulaması gerekmektedir.

Suriyeli sığınmacıların geri dönmeye istekli görünmemesi nedeniyle Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin Suriyeli sığınmacılarla beraber yaşama kültürünü geliştirecek ve sığınmacı nüfusunun eğitim, iş, sosyal ve kültürel yaşam gibi yapısal özelliklerine göre bir planlama yapılmasını zorunlu kılmaktadır. Genelde Suriyeli sığınmacılara gidilecek gözüyle bakılması sığınmacılar ile ilgili ciddi politikaların geliştirilmesini de engellemektedir. Kaldı ki Suriye'de beklenen siyasi ortam oluşsa dahi Türkiye'de 4 milyona yakın olan Suriyeli sığınmacıların mutlaka belli bir kısmı kalacaktır. Bu nedenle sığınmacılara kalacak gözüyle bakılması ve sığınmacılarla beraber yaşama ve üretme kültürünü geliştirecek her türlü adımın atılması gerekmektedir.

Sığınmacıların Türkiye genelinde özellikle belli illerde yoğunlaşmaları da bir problem olarak görülmelidir. Eğer sığınmacıların yoğun yaşadığı illerde toplumsal ve ekonomik entegrasyon sağlanamazsa sığınmacılar ve yerel halk arasında “*ben ve öteki*” durumu baş gösterecektir. Bu durum toplumsal çatışmaların fitilini de ateşleyebilir. Özellikle sınır illerinde yoğun yaşıyor olmaları bu işleri dış bağlantılı terörizme kadar götürebilir. Bu nedenle sığınmacıların Türkiye geneline biraz daha dengeli dağılmalarını geliştirecek projeler üretilmelidir. Hatta kent ve kırsal alandaki dağılım da göz önünde bulundurulmalıdır. Sığınmacıların büyük bir çoğunluğu Suriye'de tarım ve hayvancılık işlerinde bulunmuş ve büyük bir kısmı bu konuda deneyimlidir. Dolayısıyla şehirlerde ve şehirlerin belli mahallelerinde yoğunlaşmış olan Suriyeli sığınmacıları kırsal alanlarda tarım ve hayvancılık ile istihdam ve iskân edecek projeler sunulmalıdır.

Suriyeli sığınmacılara ait 2020 yılı nüfus piramidi dikkate alındığında nüfusun büyük kısmının genç ve çocuklardan oluştuğu görülmektedir. Bu durumun devam etmesi halinde başta sınırda yer alan küçük iller olmak üzere birçok şehirde nüfusun demografik özellikleri Suriyeli sığınmacılar lehine değişim gösterecektir. Böylece birçok şehirde üretim-tüketim alışkanlıkları, eğitim sistemi, yerleşmelerin ekonomik ve sosyal özellikleri ile belediye yönetimleri değişime uğrayacaktır. Kaldı ki sınır illerinde bu değişimlerin yaşanması, sınır güvenliğini de önemli ölçüde tehdit edecektir. Dolayısıyla başta sınır illeri olmak üzere Suriyeli sığınmacıların dağılışının mahalle, şehir ve il bazlı yeniden belirlenmesi ve buna göre bir nüfus planlaması yapılması gerekmektedir. Aksi taktirde çözümü mümkün olmayan ve Türkiye'yi yoracak birçok sorun ile karşılaşmak mümkündür.

Kaynakça

- AFAD,(2017). Türkiye'deki Suriyelilerin Demografik Görünümü, Yaşam Koşulları ve Gelecek Beklentilerine Yönelik Saha Araştırması. Ankara: T. C. Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı.
- Arango, J. (2000). Explaining Migration: A Critical View. *International Social Science Journal*, 52(165), 283-296. <https://doi.org/10.1111/1468-2451.00259>
- Boyras, Z. (2015). Türkiye'de Göçmen Sorununa Örnek Suriyeli Mülteciler. *Journal Of World of Turks*, 7(2), 35-58.
- de Haas, H., Czaika, M., Flahaux, M.-L., Mahendra, E., Natter, K., Vezzoli, S., et al. (2018). *International Migration Trends, determinants and policy effects*. International Migration Institute Network Paper Series No:142.
- Dimitrov, A., & Angelov, G. (2017). Refugee Integration in the EU: Challenges and Economic Impact. *Economic Alternatives*(4), 584-600.
- Gehrsitz, M., & Ungerer, M. (2018). Jobs, Crime, and Votes –A Short-run Evaluation of the Refugee Crisis in Germany. ZEW (Center for European Economic Research).
- Harunoğulları, M., Hatunoğlu, Z., Polat, Y., & Kılıç, M. (2018). Kahramanmaraş Esnafının Sosyo Ekonomik Durumu ve Suriyeli Sığınmacılara İlişkin Görüşünün Değerlendirilmesi. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 8(1), 115-144.
- Hürriyet. (2019, 11 26). www.hurriyet.com.tr. 11 06, 2020 tarihinde Hürriyet: <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/son-dakika-cumhurbaskani-yardimcisi-oktaydan-guvenli-bolge-aciklamasi-41382767> adresinden alındı
- İncili, Ö., & Akdemir, İ. (2016). Yerinden Edilmişliğin Coğrafi Analizi: Kilis'te Suriyeli Sığınmacılar. *Marmara Coğrafya Dergisi*(34), 118-133.
- Massey, D. S. and. Denton, N. A. 1993. *American Apartheid: Segregation and the Making of the Underclass*. Harvard University Press, Cambridge.
- Karabulut, R., & Açak, M. (2018). Suriyeli Sığınmacıların Türkiye'ye Ekonomik Maliyeti. *Birey ve Toplum*, 8(1), 131-144.
- Mülteciler Derneği. (2020, 11 05). multeciler.org.tr. 11 05, 2020 tarihinde Mülteciler Derneği: https://multeciler.org.tr/?gclid=Cj0KCQiA5bz-BRD-ARIsABjT4njydrN61riOKq14M8cB0SHFdARgILoV7X5kDUiLcr-3GkloloIx2caAofmEALw_wcB adresinden alındı
- Paksoy, M. (2013). İç Savaştan Kaçarak Kilis'te Yaşamını Sürdüren Suriyelilerin Sosyo-Ekonomik Sorunları Üzerine Bir Araştırma Raporu. Kilis: Kilis 7 Aralık Üniversitesi Ortadoğu Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi.
-

-
- Ravenstein, E. (1885). The Laws of Migration. Journal of the Statistical Society of London, 48(2), 167-235.
- Sandal, E., Hançerkıran, M., & Tıraş, M. (2016). Türkiye'deki Suriyeli Mülteciler ve Gaziantep İlindeki Yansımaları. Gaziantep University Journal Of Social Sciences, 15(2), 461-483.
- Sönmez, M. E. (2015). A Study on Relationship of Syrian Immigrants in Turkey and Their Tendency of Returning Home. Turkish Migration Conference 2015 (s. 8-15). Prague: Turkish Migration Conference 2015 Selected Proceedings. Transnational Press London. London.
- Sönmez, M. E., & Mete, M. (2015). Türkiye'deki Suriyeli Göçmenlerin Profili İle İnsan Kaynağının Belirlenmesi Ve Türkiye Ekonomisine Olası Etkileri, *Coğrafyacılar Derneği Uluslararası Kongresi Bildiriler Kitabı* (s. 234-241). Ankara.
- Sönmez, M. E. (2016). Suriyeli Sığınmacıların Gaziantep Şehrindeki Mekânsal Dağılışı ve Geleceği, TÜCAUM Uluslararası Coğrafya Sempozyumu, 13-14 Ekim 2016, Ankara
- Sönmez, M., & Adıgüzel, F. (2017). Türkiye'de Suriyeli Sığınmacı Algısı: Gaziantep Şehri Örneği, Gaziantep University Journal Of Social Sciences, 16(3), 797-807.
- T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. (2020). Geçici Koruma. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Web Sitesi: <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>.
- UNHCR, U. (2019, 01 09). UNHRC Birleşmiş Milletler Mülteci Örgütü. UNHRC Birleşmiş Milletler Mülteci Örgütü: <https://www.unhcr.org/tr/19707-zorla-yerinden-edilen-insan-sayisi-2017de-68-milyonu-asti-multeciler-icin-kuresel-bir-anlasmanin-saglanmasi-kritik-onemde.html>.
- Yıldız, S. (2017). Diaspora girişimcilik: Türkiye'deki Suriyeli Girişimcilerin Profili Yayınlanmamış Doktora Tezi. İzmir: İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
-